

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 augusztus Tanulmány

Karsai László: Érvek a Horthy-szobor mellett

A címet saját magamtól „loptam”. Jó nyolc éve, amikor egyesek Horthy Miklós egyik miniszterelnökének, Teleki Pálnak akartak a Budai Várban szobrot emelni, ugyanezzel a címmel egy hosszabb cikkben vettem sorra és próbáltam megcáfolni azok érveit, akik szerint a volt miniszterelnök náciellenes hős, hazájáért végül életét áldozó mártír volt.² Azok a jobboldali, illetve szélsőjobboldali Horthy-hívők, akik ma a volt kormányzó rehabilitálásáért küzdenek, igen különböző módon, nagyon változatos érvrendszert használnak, de legtöbbszörre jellemző, hogy történelmi tárgyi tudásuk nagyon hiányos, szegényes. Magabiztosságukat éppen tudatlanságuk is magyarázza. Aki például azt hiszi, hogy az első világháború utáni Európa első antiszemita törvényét, az izraelita vallásúak egyetemi továbbtanulási lehetőségeit korlátozó 1920. XXV. törvénycikket az antant hatalmak a trianoni békediktátumba foglalt utasítással kényszerítették ránk, az nyugodt szívvel írja le azt is, hogy: „Horthy minden tekintetben a zsidók nagy barátjának bizonyult...”³ A *Wikipédia* egyik szócikke szerint Magyarországon 1944-ig „a zsidóságot érintő pogromokra és atrocitásokra nem került sor, szemben Romániával, Jugoszláviával, Szlovákiával. Ezekben az országokban a deportálások már 1942-ben megkezdődtek. Ezekre való tekintettel kb. 100 000 zsidó menekült a szomszédos országokból Magyarországra.”⁴ Tekintsük csak tévedésnek, hogy nem tudják, Jugoszlávia már 1941-ben megszűnt, Horvátország elszakadt és náci bábállamként létezett 1945 tavaszáig. Viszont ha már a deportálásokat említi a szócikk, hozzátehetné volna, hogy mind Románia, mind Szlovákia vezetői 1942 őszén a zsidók további deportálását leállították, a németek határozott tiltakozása ellenére. Az sem igaz, hogy 100 000 zsidó menekült Magyarországra a második világháború idején. A legújabb kutatások szerint a Nagynémet Birodalomból, Szlovákiából és Lengyelországból érkező zsidó menekültek száma alig érte el a 30 ezer főt.⁵

Arra kértek, hogy elsősorban Horthy 1944-es szerepével foglalkozzam, ezért én sem szólok egy szót sem, mint a Horthy-apologéták, a kormányzó szerepéről a százezreket elszegényítő zsidótörvényekben (ezekből 1920 és 1942 között összesen huszonkettőt szavazott meg a Nemzetgyűlés, illetve a Képviselőház), valamint az ezekhez kapcsolódó több száz diszkriminatív rendeletben. Azt azért megemlítem, hogy a Horthy-kultusz ápolásában különösen aktív „történész”, Kosaras Péter Ákos, a Horthy Miklós Társaság elnöke úgy tudja, hogy amikor „...a magyar parlamentben zsidótörvényeket hoztak, akkor a világ számos országában ugyanezt tették. Európát Németország vezette, ettől nem tekinthetünk el. Ebből a közhangulatból nem vonhatta ki magát a Magyar Királyság sem, és ennek a nemzetközi nyomásnak engedve hoztak törvényeket a parlamentben... mégis Európa-szerte” ezek voltak a legenyhébb zsidótörvények, hiszi és állítja a Horthy Miklós Társaság elnöke.⁶ Téved, 1938–1939-ben Európát még nem vezette a náci Németország, ráadásul éppen ebben a két évben semmiféle nyomást sem gyakorolt hazánkra, hogy radikalizáljuk zsidópolitikánkat. „Világszerte” pedig nem fogadtak el ezekben az években zsidótörvényeket, csak a fasiszta Itáliában és Romániában voltak diszkriminatív törvények érvényben. Nem fogok most szólni Horthy felelősségéről az 1941-es

kamenyec-podolszkiji és az 1942-es újvidéki mészárlásban, vagy a megalázó munkaszolgálatról sem, ahogy említés nélkül hagyom azt az egyébként szintén könnyen cáfolható állítást, hogy Horthy idején töretlen volt a gazdasági fejlődés, jólétben, bőségben éltek a munkások és a parasztok.⁷

„Az 1944-es német megszállással Magyarországot letérítették a jogfolytonosság útjáról...” – írta a Jobbik Magyarországért 2007-es, egyébként Bethlen Gáborról elnevezett politikai programja.⁸ Új Alaptörvényünk preambuluma ezzel teljes összhangban állítja, hogy: „Hazánk 1944. március tizenkilencedikén elveszített állami önrendelkezésének visszaálltát 1990. május másodiktól, az első szabadon választott népképviselő megalakulásától számítjuk.”⁹ Nemcsak Magyarország veszítette el „állami önrendelkezését”, hanem maga Horthy Miklós a megszállás napján „diszkrét fogságba került” – állítja az egyik szélsőjobbos szerző.¹⁰ Mások szerint nagyon helyesen tette, hogy a helyén maradt, mert ha lemond, a németek Szálasit ültették volna a helyére. Ezen álláspont egyik híve és hangoztatója, Tőkéczi László következetes Horthy-rehabilitálónak tekinthető. Már 2009-ben ünnepelte az „öreg katonát”, a „véghetetlenül becsületes, régimódi magyar úriembert”, aki szerinte mindig népe érdekeit tartotta szem előtt, és aki „ha akarta volna, sem tudta volna Magyarországot kivonni a háborúból, ahogy nem »védhet« meg a magyar zsidóságot sem”, és aki végeredményben a „magyarság és az antibolsevizmus hatékony képviselője volt”.¹¹

Tőkéczi azt is állítja, hogy 1944-ben, a megszállás pillanatában már Hitler mondta meg azt is, ki legyen a kormányfő.¹² Tőkéczi szerint is, ha Horthy lemondott volna, a németek Szálasit ültették volna a helyére. Nem tudja, hogy Szálasit Berlinben – egyébként teljes joggal – megbízhatatlannak, túlságosan önfejűnek, németellenesnek, nehezen kezelhetőnek és közepes intellektusnak tartották. Vele sem a megszállás előtt, sem utána nem számoltak, Edmund Veessenmayer teljhatalmú német megbízott csak két héttel a megszállás után, április 3-án volt hajlandó a nyilaskeresztesek vezérét fogadni. Veessenmayer első számú miniszterelnök-jelöltje Imrédy Béla volt, de kinevezését Horthy határozottan elutasította. Veessenmayer később, a Politikai Rendőrségi Osztályon egyik tanúkihallgatása során felidézte, hogy amikor Horthy elé terjesztette első miniszterelnök-jelöltje nevét, a kormányzó indulatosan felkiáltott: „Imrédyt, azt a zsidót?” Veessenmayer erre csak annyit tudott kinyögni, hogy Németországban viselhetne közhivatalt.¹³ A kormányzó elvetette a németek következő két jelöltjét, a szintén szélsőjobboldali, németbarát Rátz Jenőt és Ruzskay Jenőt is, és Veessenmayernek még azt sem sikerült elérnie, hogy Rátz megkapja a honvédelmi miniszteri posztot, pedig Csataj Lajos menesztése a megszállók egyik fontos célja volt.¹⁴ Március 20-i jelentésében Veessenmayer megemlített valamit, amit akár a kormányzó mai védelmezői is felhasználhatnának: „Horthy egyrészt mértéktelenül hazudik, másrészt fizikailag már képtelen feladatainak ellátására. Állandóan ismétli önmagát, néhány mondaton belül gyakran ellentmondásba keveredik, és időnként elakad a szava.”¹⁵ Akármilyen fizikai és lelki állapotban volt az ekkor 76 éves kormányzó, nem volt házi őrizetben vagy „diszkrét fogságban”, nem vonult vissza, gyakran megjelent a nyilvánosság előtt, aláírása ott díszleg az új, zömmel Imrédy-párti főispánok kinevezésén. Még arra is szakított időt, hogy új miniszterelnökét, Sztójay Döme volt berlini követet vitézzé avassa.¹⁶

Azzal, hogy a német megszállás után nem mondott le, Horthy legitimálta az új, kollaboráns kormány tevékenységét. Megnyugtatta a benne bízó zsidó vezetőket, és széles kispolgári, polgári zsidó tömegek hitték el, hogy ameddig a kormányzó a helyén van, addig a legroszszabbra, az ismeretlenbe, valahova Keletre történő deportálásukra nem kerül sor. Mindazoknak, akik védeni próbálják még az 1944-es Horthyt is, ebben a kérdésben valami igazságuk mégis van. Lehetséges, hogyha lemond, talán a csendőrtisztek, a főbb hivatalnokok egy része kevésbé fegyelmezetten, esetleg minden lelkesedés nélkül vesz részt az ország zsidótlánításában. Talán több lett volna a betegségére, korára hivatkozó, lemondó,

nyugállományba, vagy passzivitásba vonuló főtiszt, főhivatalnok, talán ritkábban indultak volna a deportáló vonatok. Ha Horthy helyét nem töltik be, viszont Imrédy Béla vagy más afféle magyar Quislingként áll az új kormány élére, senki nem tudta volna a deportálásokat leállítani. Erre egyedül Horthynak volt lehetősége, hatalma és elegendő tekintélye. Arról nem is beszélve, hogy egy Imrédynek, egy Rátznak vagy Ruszkaynak miniszterelnökként esze ágában sem lett volna a deportálásokat leállítani, rájuk, ellentétben Horthyval, nem hatottak volna a frontokról, a hátszorból vagy a semleges országokból érkező nagyon kedvezőtlen hírek, a hazai és külföldi notabilitások tiltakozásai.

Az viszont igaz, hogy Horthy a „zsidókérdés” intézésétől a megszállás után hosszú hetekig távol tartotta magát. Lehetséges, hogy úgy vélte, vagy azt akarta magával (is) elhítni, hogy a német megszállók kivonulnak az országból, ha a zsidókérdést „megoldják”. Van olyan történész, aki azt próbálja elhítni, hogy Horthy abban reménykedett, hogy „posztján maradva képes lesz megakadályozni az ország teljes körű nemzetiszocialista átalakítását és a zsidóság elhurcolását”.¹⁷ Sztójay már az első, március 22-i minisztertanácson azt mondta, hogy Veessenmayer közölte vele és a kormányzóval is, hogy: „...a német megszálló csapatok fokozatosan kivonulnak az országból, mihelyt látják, hogy a kormány tényleg megoldja a zsidókérdést, vagyis teljes mértékben szeparálja a zsidókat a magyar életből”.¹⁸ Sztójay a március 29-i minisztertanácson, amelyen már sorozatban tárgyalták a jogfosztó rendeleteket, azzal nyugtatta meg a minisztereket, hogy: „A Kormányzó Úr Ófőméltósága az összes zsidórendeletre vonatkozólag szabad kezet adott az Ő vezetése alatt álló kormánynak, és ezek tekintetében nem akar befolyást gyakorolni.”¹⁹ Kovács Tamás is²⁰ a tényektől magát csöppet sem zavartatva azt állítja, hogy a németek gyakorlatilag házi őrizetbe helyezték a kormányzót, és kiiktatták a közéletből. Tiltakozásul Horthy lemondott a törvények előzetes szentesítési jogáról, mert „nem akarta tehetetlen bábként nevét adni az embertelen intézkedésekhez”.²¹ A Sztójay-kormány idején egyetlen törvényt sem szavazott meg a parlament, tehát Horthynak nem volt mit nem szentesíteni, viszont a zsidóság totális jogfosztását és kifosztását (pontosabban: kirablását) lehetővé tevő rendeletek kiadását szó nélkül eltűrte.

Horthy jól ismerte a szintén általa kinevezett új belügyi államtitkárokat, régi szegedi *vitézeit*, az SS magyarországi bizalmi emberét, a Szálasival élesen szemben álló Magyar Nemzetiszocialista Párt egyik vezetőjét, a hírhedt antiszemita *vitész* Baky Lászlót és Pest vármegye ugyancsak notórius zsidófaló alispánját, *vitész* Endre Lászlót. Baky saját népbíróági tárgyalásán azt állította, hogy a kormányzó a következőket mondta a kormány egyik tagjának: „Ki akarják vinni az országból a zsidókat. Én utálok a galíciai kommunista zsidókat, ki az országból velük, ki, ki! De Baky belátta, hogy Chorinék és Vidáék épp olyan jó magyarok, mint te meg én. Ezekről szó sem lehet.”²² Nem valószínű, hogy Horthy valóban „csak” a „galíciai kommunista zsidók” deportálását helyezte, valószínűbb, hogy általában és egészében nem törődött azzal, hogy a vidéki zsidókat a halálba deportálják, az viszont fontos volt neki, hogy régi nagytőkés ismerőseit ne háborgassák.

A Horthy-rehabilitálók egyik fő érve az, hogy a kormányzó végül is megmentette a fővárosi zsidókat. Erre nem lett volna módja, ha a német zsidótlánító szakértők megfogadják Endre államtitkár javaslatát, hogy kezdjék Budapesten a deportálásokat. Ötletét maga Adolf Eichmann SS Obersturmbannführer (kb. alezredes) a Birodalmi Biztonsági Főhivatal (Reichssicherheitshauptamt-RSHA) IV-B-4 (zsidóügyi) osztályának vezetője vétőzta meg, ő döntött úgy, hogy a peremvidékeken kezdjék el az akciót. Abban reménykedett, hogy ha egyre szűkülő koncentrikus körökben haladnak az ország zsidótlánításával, akkor a legvagyonosabb zsidók a fővárosba fognak menekülni, ahol majd könnyebb lesz őket kézre keríteni. Kovács Tamás azt hiszi, hogy azért kezdték a deportálásokat vidéken, mert Horthynak a fővárosban és környékén zajló eseményekre volt némi ráhatása.²³ Nem világos, hogy a szerinte házi

őrizetben tartott és a közéletből kiiktatott kormányzónak hogyan lehetett hatalma a fővárosban és környékén, de a Budapest környéki városokból (Újpest, Pestszenterzsébet, Kispest stb.) július elején valamennyi zsidót deportáltak, tehát a főváros környékén Horthy nem érvényesítette befolyását, hatalmát.

Eichmann élete végéig nagyon büszke volt arra, hogy Magyarországon sikerült „Európa-rekordot” felállítania. Még soha, egyetlen országban sem tudtak „zsidótlanító” különítménye emberei ilyen sok zsidót ilyen rövid idő alatt deportálni. Május közepén indultak el az első deportáló vonatok és július 9-ig 437 ezer embert szállítottak ki az országból, többségüket az auschwitz-birkenai haláltáborba. A Horthy-rendszerben antiszemita szellemben nevelt közigazgatási apparátus tagjai 22 zsidótörvény és több száz jogfosztó rendelet végrehajtása során megszokták, hogy Magyarországon van zsidókérdés, a zsidókkal, ingó és ingatlan vagyonukkal, állampolgári jogaikkal foglalkozni kell. Most azt a feladatot kapta mintegy 20 ezer csendőr, több ezer rendőr, hivatalnokok, tanárok, leventeoktatók, vasutasok, orvosok és bábák serege, összesen kb. 200 ezer ember, hogy az egész ország területén gettókba és gyűjtőtáborokba tereljék, majd deportálják a zsidókat. Többségük fegyelmezetten végrehajtotta az utasításokat, és voltak, akik kifejezetten lelkesen vettek részt Magyarország „zsidótlanításában”. Mindezt talán Tőkéczi László is tudja, de valószínű, hogy szeretné elfelejteni. Ő már jó egy évtizede a magyar hatóságok részvételéről a magyar holokausztban azt találta leírni, hogy: „A magyarországi zsidóság nagy részének fizikai megsemmisítése a német megszállás alatt történt. Nem magyar közreműködők nélkül, de a Horthy-rendszer nemzeti konzervatív és keresztény elitjének félretolása, sőt október 15. után már üldözése közben.”²⁴ Nehezen lehet pusztán „félretolásnak” nevezni Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter, Gratz Gusztáv volt külügyminiszter, gróf Sigray Antal, gróf Apponyi György, gróf Csekonics Iván, Mónus III és szociáldemokrata pártvezető, Rassay Károly liberális képviselő, Tolnai Simon lapkiadó, Parragi György újságíró, Goldberger Leó, Kornfeld Móric, Aschner Lipót nagytőkések és még számos konzervatív, royalista, németellenes politikus, parlamenti és felsőházi tag letartóztatását és a mauthauseni koncentrációs táborba deportálását. Nyugodtan nevezhetjük ezt is „üldözésnek”. Máskor Tőkéczi azt állította, hogy a német megszállók mellett csak néhány „nyilas magyar” vett részt a zsidókérdés „megoldásában”.²⁵ Bár ugyanezt kétértelműen kiállítótérben a Terror Háza Múzeum állandó kiállítása is alaptalanul állítja, azért a valóság az, hogy a nyilaskereszteseket a hatóságok a zsidókérdés „megoldásába” 1944 tavaszán-nyarán nem vonták be.

Nehéz kérdés, hogy mit tudtak a deportálások végső céljáról azok, akik ennek megszervezésében és végrehajtásában részt vettek. A sárvári kiségitő toloncház vezetője 1944. július 14-én értesítette a budapesti rendőrkapitányságot, hogy július 4-én a „7233/1944. VII. BM-végelhatározattal internált 1942. évbéli születésű Shrey Mária Ágnes zsidót” július 4-én átadta a német katonaságnak „németországi munkára”.²⁶ Tekintsük csak precíznek, vagy cinikusnak is e rendőr főfelügyelőt, aki egy kétéves kislányt ad át a német katonaságnak „munkára”?

A szélsőjobb történész szakértői, mint már említettem, rendkívül magabiztosan nyilatkoznak a magyar, sőt az európai zsidó holokauszt egyes kérdéseiről is. A *Havi Magyar Fórum* egyik történésze szerint Horthy a pesti gettót mentette meg a Koszorús Ferenc ezredes vezette 1. páncélos hadosztály aktivizálásával. Ha már a fővárosi zsidók megmentéséről ír valaki, legalább azt vegye figyelembe, hogy a nemzetközi vagy más néven védett gettót Szálasi Ferenc 1944. november közepén, a nagy gettót pedig november utolsó hetében szerveztette meg. Amikor Koszorús ezredes páncélosai bevonultak Budapestre, vagyis július 6-án, a fővárosi zsidók főleg a pesti oldalon, mintegy 2100, sárga csillaggal megjelölt házban, háztömbben, de nem gettóban éltek.²⁷

A Horthy-apologéták gyakran élnek a felelősség elkenésének, szétterítésének, áthárításának módszerével is. Egyik módszerük a zsidók, főleg a zsidó vezetők megvádolása, megrágalmazása. „A deportálásokat maguk a hazai zsidó szervezetek is ideiglenes munkaszolgálatnak állították be, bátorítva a deportálásokra kiszemeltek” – írja például Neményi Péter.²⁸ Ha a Központi Zsidó Tanácsra gondol, ennek egyébként előzetes német cenzúra alatt megjelenő lapjában legfeljebb az utasítások, rendeletek fegyelmezett végrehajtására buzdították, intették a zsidókat, deportálásokról egyetlen szót sem írtak, nem is írhattak. Ráadásul nem egyes embereket „szemeltek ki” deportálásra, a csecsemőktől az aggastyánokig valamennyi vidéki zsidót vagonokba préselték, és döntő többségüket Auschwitz-Birkenaubába szállították. Tökéczki László szerint a magyar zsidók deportálását a szovjet és az angolszász légierőknek kellett volna megakadályozniuk.²⁹ Ebben is téved: csak Auschwitzba több mint nyolc különböző vasútvonalon lehetett eljutni. A korabeli bombázási technikával igen nehéz lett volna vasútvonalakat bombázni, de még a vasúti csomópontok, pályaudvarok, hidak, alagutak bombázásával is legfeljebb csak lassítani lehetett volna a deportálások ütemét, de megakadályozni, leállítani nem. Magyarország 1944 tavaszán-nyarán még mellékhadszíntér volt, ide jelentős légierőt nehezen lehetett volna átirányítani akkor, amikor a nyugati fronton minden erőt a normandiai partraszállás (június 6.) előkészítésére, majd a hídfőállás megerősítésére, a keleti fronton pedig a Bagratyion-hadművelet (június 22.) támogatására kellett összpontosítani. Ameddig a magyar hatóságok, csendőrök, rendőrök fegyelmezten, éjt nappallá téve dolgoztak a zsidók deportálásán, bombatámadásokkal nem lehetett volna munkájukat jelentősen akadályozni. Németországot már 1940-től egyre intenzívebben bombázták. 1944 második feléig nőtt a haditermelés, a frontokra áradtak a hadianyaggal megrakott vasúti szerelvények. Naponta több száz vonatszerelvény közlekedett Magyarország területén 1944-ben is, a napi 2-3, ritkán 3-4, zsidókat szállító szerelvény útját a levegőből nem lehetett volna tartósan akadályozni.

Közismert, bizonyítani sem érdemes tényként tálalják a Horthy-hívők, hogy a kormányzó 1944. július 3-áig semmit sem tudott a deportált zsidók sorsáról, sőt arról sem, hogy a zsidókat deportálják az országból. Amint „felvilágosították”, azonnal leállította a további deportálásokat.³⁰ A valóságban már 1942-től Horthy is tökéletesen tisztában volt a németek zsidópolitikájának lényegével. Diplomataktól, a frontokról szabadságra hazaérkező tisztektől és hírszerzési forrásokból is értesült arról, hogy a nácik hozzáláttak az európai zsidók kiirtásához. Viszonylagos pontossággal meg tudjuk állapítani, hogy Budapesten a „jól értesültek” mikor tudták már, hogy a nácik a hatalmukba került zsidókat legyilkolják. A kormányhoz közel álló német nyelvű napilap, a *Pester Lloyd* főszerkesztője, Ottlik György 1942. augusztus 18. és szeptember 28. között körutatót tett Nyugat-Európában. Olaszországban, Svájcban, Vichy-Franciaországban és Németországban folytatott tárgyalásokat. Berlinben felkereste Sztójay követet is, aki Ottlik október 10-én kelt jelentése szerint beszélgetésük során kijelentette: „... helyesnek találná, ha Magyarország nem várná meg a [zsidó]kérdés éles felvetését, hanem meggyorsítaná az őrségváltás tempóját, és zsidó lakosságunk tekintélyes részét kitelepítené a megszállt Oroszországba. Követünk előbb 300 000-ról beszélt, azután lealkudta önmagát 100 000-re. Közbevető megjegyzésemre nem titkolta, hogy ez nem kitelepítést, hanem kivégzést jelentene.”³¹ Ottlik jelentése azt bizonyítja, hogy legkésőbb 1942 augusztusában már pesti újságíró körökben is ismert volt: ha kitelepítenék/deportálnák a magyar zsidókat, ez egyenlő lenne a kivégzésükkel.

Horthy 1993-as hivatalos, állami segédlettel történő kenderesi újratemetése körül különösen Gosztonyi Péter svájci történész buzgólkodott. Különböző fórumokon, tévécsatornákon, rádióműsorokban, újságokban is gyakran előadta, hogy a kormányzónak július 3-án menyé vitte el a híres auschwitzi jegyzőkönyveket, és a nyitott ajtón keresztül látta is, hogy apósa elkezd olvasni, majd elvörösödik, az asztalra vág, és felkiált: Hitler megint becsapott!³² Gosztonyi

szavahihetőségét megkérdőjelezi, hogy maga Edelsheim Ilona saját emlékirataiban azt állítja, hogy csak „Miklóspapa” feleségének, vagyis anyósának adta oda a jegyzőkönyveket, de nem volt jelen, amikor végül is apósa azokat elolvasta.³³ Özv. Horthy Istvánné arra ugyan nem emlékezett, hogy ugyanezen a napon Angelo Rotta pápai nunciussal miről beszélgetett, mert megbeszélésük tartalmát éppen úgy nem jegyezte föl naplójában, mint azt, hogy megkapta az auschwitzi jegyzőkönyveket. De biztosan ezen a napon kellett ezeket megkapnia, hiszen ezen a napon Török Sándor látogatását külön aláhúzta. Mintegy negyven év távolából, Gosztonyi Péter célirányos kérdésére eszébe jutott, hogy biztosan azért húzta alá Török nevét, mert aznap adta át az auschwitzi jegyzőkönyveket. Ráadásul a felháborodásában az asztalra vágó kormányzó még várt újabb három napig, míg végre kiadta a parancsot a deportálások leállítására. Szavahihető források sora arról tanúskodik, hogy a jegyzőkönyveket már május elején megkapta többek között özv. Horthy Istvánné is. Horthy számára mindaz, ami ezekben a jegyzőkönyvekben volt, nem sok új információt jelenthetett. Viszont a szövetségesek és a semleges országok sajtójában a jegyzőkönyvek kapcsán hatalmas náci- és magyarellenes propagandakampány bontakozott ki, ami Horthyt nagyon kellemetlenül érintette.

Hatottak rá a frontokról érkező baljós hírek is, a június 22-én megindult hatalmas szovjet offenzíva és a normandiai hídfőből végre kitörő szövetséges csapatok óriási sikerei. Június 29-ig a Vörös Hadsereg útjában álló német Közép Hadseregcsoporthoz 200 ezer katonát és 900 páncélost veszített, Minszk július 3-án elesett. Hiába ünnepelte a német (és a magyar) propaganda a V-1-eseket, amelyek június 12-én kezdték el Nagy-Britanniát támadni, ezek a valóságban nem tudtak komolyabb károkat okozni a szövetségeseknek. Június 26-án elesett Cherbourg kikötője, és már 25 hadosztály harcolt Normandiában, és további 15 úton volt. Budapestre is eljutott annak a híre, hogy Karl von Rundstedtet július 5-én Hitler leváltotta, ma már tudjuk, hogy azért, mert az agg tábornagy azt javasolta a Führernek, hogy kössön békét. Lehetséges, hogy néhány napig azt a teljesen alaptalan pletykát is elhitte, hogy Baky nem a fővárosi zsidók deportálására, hanem az ő hatalma megdöntésére rendelt Budapestre jelentős csendőri erőket. A valóságban Baky, Szálasi régi ellensége, semmiféle állítólagos puccstervében nem számolhatott volna a nyilasokkal, mert neki semmiféleképpen sem engedelmességek voltak. Szálasi utasítására Vajna Gábor már július elején írásban jelentette Sztójay Dömének, hogy a Nyilaskeresztes Párthoz eljutott információk szerint egyesek puccsot készítenek elő. Arról is tájékoztatta a miniszterelnököt, hogy tudja: ha a puccs sikertelen lenne, a felelősséget a pártra akarják „lőcsölni”, és kérte, indítsanak nyomozást. Szálasi kijelentette: „Nekünk puccsra nincs szükségünk, és elítélünk mindenkit, aki ilyen eszközökkel igyekszik uralmát megalapozni, illetve az uralmat megkaparintani. A Nyilaskeresztes Párt minden puccskísérletet vérbe fog fojtani” – fenyegetőzött Szálasi.³⁴ Július 1-jén délután 16.30-kor utasította Szálasi Vajna Gábort, hogy „Sztójay miniszterelnöknél eljárjon és tiltakozzék minden olyan beállítás ellen, mintha a Nyilaskeresztes Párt puccsot tervezne, és nem fogja megengedni, hogy ilyen rágalom által a párt és az Államfő közé éket verjenek”. Vajna végül július 3-án tudta Szálasi üzenetét Sztójaynak átadni.

Az állítólagos Baky-puccs résztvevői, vagyis azok a csendőrtisztek, akiket alakulataikkal együtt június végén-július első napjaiban Budapestre, illetve a főváros környékére rendeltek, később egymástól függetlenül, de tökéletes összhangban állítják, hogy eredeti parancsuk a zsidók összeszedésére, deportálására vonatkozott. Láday István, a galántai csendőr zászlóalj parancsnoka szerint: „A zászlóaljat a Nagybudapest külső területén folyó zsidó-összegyűjtésnél a szorosan vett közigazgatási Budapest és Nagybudapest határán záróvonalat képező feladattal bízták meg.”³⁵ Láday emlékirataiban határozottan cáfolta, hogy a zsidók deportálásán kívül bármilyen más célból rendelték volna őket Budapestre június végén. Tömören „politikai csalafintaságnak” nevezte azt a híresztelést, hogy Baky vezetésével a „nyilasok mellett” akartak volna ők puccsot csinálni.³⁶

Ferenczy László csendőr ezredes, aki a német és a magyar deportáló hatóságok közötti összekötő tiszt volt (1944 tavaszán-nyarán még csak alezredes, majd Szálasi lépteti elő) már a Politikai Rendőrség fogságában részletes, feltáró jellegű vallomásában elmondta, hogy Budapest és környékének zsidótlanítási tervét Endre László Adolf Eichmann-nal és Faragho Gábor altábornaggal, a csendőrség felügyelőjével beszélte meg. Az eredeti terv az volt, hogy július 2-án csendőrségi zászlóavatási ünnepélyt rendeznek a Hősök terén, majd háromnapos kimenőt adnak a legénységnek, akiknek feladata nem a pihenés és szórakozás lett volna, hanem a főváros, és nyilván ezen belül a sárga csillagos házak felderítése. A július 6-ára tervezett akció végül Ferenczy szerint azért maradt el, mert a kormányzó úgy értesült, hogy Baky László puccsot tervez. Az „információ”, ha hihetünk Ferenczy memóriájának, valamikor július 5-én délelőtt jutott el Horthyhoz, aki a „délutáni órákban” magához rendelte Faraghot, a karhatalmi parancsnokokat, és megparancsolta nekik, hogy másnap hagyják el Budapest területét. Még ez sem volt elég: Tölgyesi Győző és Paksy Kiss Tibor csendőr ezredesek a Pannónia Szállóban laktak, előbb 5-éről 6-ára virradó éjszaka 2 óra tájban Tölgyesi ezredest, majd két órával később Paksyt vitte föl géppisztolyos motorosok (valószínűleg Horthy személyi testőrségének tagjai) kíséretében egy-egy személygépkocsi a Várba. Itt Lázár Károly altábornagytól, Horthy testőrségének parancsnokától írásban is megkapták a parancsot, hogy egységeikkel együtt másnap vonuljanak el Budapestről.³⁷ Ferenczyt a népügyészségen az állítólagos Baky-puccsról is kikérdezték. „A Baky-féle puccs egy kitalált mese volt a budapesti zsidóság deportálásának megakadályozására” – szögezte le, érezhető felháborodással a népbírói tárgyalására váró vádlott, és hozzátette: „Tény az, hogy saját szememmel láttam, hogy július 6-ára a budapesti zsidóság összegyűjtésének terve ki volt dolgozva és 3 gyűjtőhely kijelölve: a Nagyvásártelep, a sertésvásártelep és a Váci úton egy sportpálya.”³⁸ Ferenczy saját népbírói tárgyalásán már egyenesen azt állította, hogy amikor megtudta a Baky-puccs hírért, ezt azonnal, még július 5-én jelentette a kormányzónak.³⁹ Ez nem biztos, hogy igaz, hiszen 1944 júliusában még ő (is) meg volt győződve arról, hogy pusztán a kormányzóhoz fanatikusan hű csendőrök megrágalmazásáról van szó. Az viszont lehetséges, hogy amikor megtudta, hogy egy alaptalan pletyka miatt Horthy el akarja vezényelni a fővárosból és környékéről a csendőröket, ezzel lehetetlenné téve 200 ezer zsidó deportálását, a rémhír megcáfolására a Várba sietett.

Ha a németek, pontosabban az SS magyarországi bizalmi embere, Baky László puccsra készült volna, azt nem tehetné volna Berlin tudta, sőt jóváhagyása nélkül. Az egykorú német dokumentumokban nyoma sincs annak, hogy a németek már 1944. június végén vagy július elején el akarták volna távolítani Horthyt. Ráadásul van egy vaskos dosszié az ÁBTL-ben, melynek tartalmára eddig a kérdéssel, mármint a „Baky-puccsal” foglalkozó szakértők nem sok figyelmet fordítottak. R. L. Braham, egyébként döntően Lévai Jenő még 1948-ban publikált műve nyomán, tényként közli, hogy Baky elhatározta, hogy „megkaparintja a hatalmat a nemzetiszocialisták számára”.⁴⁰ Lévai eredetileg „Eichmann által rendezett Baky-puccs”-ról írt, azzal vádolva Görgey Vince szélsőjobboldali újságírót, az *Új Magyarország* c. Baky-párti napilap munkatársát, hogy Láng Kornél repülőszázadossal (őt Lévai egyenesen nyilasnak nevezi) merényletet kísérelt meg Bárcziházi Bárczy István miniszterelnökségi államtitkár ellen. Meg akarták gyilkolni, hogy megszerezhessék a miniszterelnökségről a kormányzói lakosztályba vezető titkos alagút kulcsát. Miután a merénylet nem sikerült, Baky folytatta a csendőrök összevonását a főváros környékén.⁴¹ Lévai semmiféle támpontot nem ad, e súlyos vád megalapozásához sem fűzött lábjegyzetet. Valószínűleg nem is sejtette, hogy Láng Kornél Bárczy elleni „akciója” ügyében már 1944 júniusában-júliusában igen alapos vizsgálatot folytattak a hatóságok.⁴² Ismerjük annak a három embernek a nevét, akik Lángot elkísérték Szentendrére, ahol Bárczy az úgynevezett Goldberger-féle villában nyaralt (melynek tulajdonosa, mint említettük, akkor már a mauthauseni koncentrációs táborban raboskodott). Rózsa Ferenc eredetileg Görgey Vince személyi sofőrje volt, ő csak arra kapott utasítást Görgeytől, hogy

június 28-án álljon Láng rendelkezésére. Láng eredetileg a Dankó utcában két megbízható emberét akarta felvenni a gépkocsiba, de őket nem találta. Ezek után Rózsa javasolta, hogy szedjék fel két ismerőst, Góczán Jánost és Gremen Kornélt, amit meg is tettek. Szentendre felé autózva tájékoztatta őket Láng, hogy meg akarja büntetni Bárczyt, mert Rátz Jenőt egy ízben a nyilvánosság előtt trógernek nevezte. Azt tervezte, hogy elrabolják, szurokban meghempergetik, majd táblát akasztanak a nyakába, a következő felirattal: „Egyike vagyok a Kormányzó Úr félrevezetőinek, Kállay kebelbeli barátja, népem árulója, távozom a közéletből. Bárczy államtitkár.”⁴³ Rózsa is, Góczán is azt állította, hogy Láng, miután őket is felfegyverezte (pisztolyokat, géppisztolyokat és gránátokat is vittek magukkal, ezeket mind Láng szerezte be, igen valószínű, hogy Görgeytől), álarcot húzott, mielőtt becsöngetett volna Bárczyhoz. Ez arra vall, hogy valóban nem megölni, hanem elrabolni akarta az államtitkárt.⁴⁴ Mielőtt becsöngetett volna, Góczán hátulról rálőtt Lángra, a nyakán találta el. Ezek után visszavitték a súlyosan sebesült Lángot Budapestre, először a Hadik-laktanyába, majd onnan továbbküldték őket a rendőrségre. Útközben Láng kérte „fogvatartóit”, hogy vigyék Görgey századoshoz vagy egy német ezredeshez, (nevét Góczán „elfelejtette”), vagy Rátz Jenő miniszterelnök-helyetteshez.⁴⁵ Kérését természetesen nem teljesítették. Lángot az Új Szent János Kórházban megoperálták, majd sorozatos kihallgatásoknak vetették alá. Görgeyt július 1-jén hallgatták ki először, elmondta, hogy még 1941 nyarán ismerte meg Lángot a keleti hadszíntéren, századparancsnoka volt. Biztosnak tűnik, hogy fontos, bizalmi embere volt Láng, aki több, zsidó tulajdonban volt házat, villát (XII., Napraforgó u. 4., 6., 12., 15.) szerzett meg számára, hamis neveket megadva, okirat-hamisítást (is) elkövetve.⁴⁶ Amikor Görgey június 29-én reggel megtudta, hogy Láng megsebesült, azonnal a kórházba sietett, majd onnan a Belügyminisztériumba, ahol egyenesen Jaross Andorhoz próbált bejutni, de a belügyminiszter házon kívül volt. Ezek után Bakó államtitkárhoz ment, és őt tájékoztatta.⁴⁷ Nyilván kihallgatóit is impresszionálhatta, hogy Görgey ilyen nagy hatalmú emberekhez bejáratos, mert a továbbiakban őt semmivel sem gyanúsították, nem vádolták. Lehetséges, hogy nagy hatalmú pártfogói érték el azt is, hogy Lángot augusztus 31-én átszállítsák a Kozma utcai Országos Megfigyelő és Elmeorvosintézetbe, és az átszállítási parancson már nem „gyilkossági kísérlet”, hanem csak „robbantószer tiltott tartása” szerepelt fővádként.⁴⁸ Röviden összefoglalva: Láng Kornél még a legnagyobb jó- vagy rosszindulattal sem nevezhető egy gondosan kitervelt merényletkísérlet szellemi atyjának vagy végrehajtójának. Egyáltalán nem hihető, hogy Bárczy István elrablására Bakó ilyen amatőrnek is nehezen nevezhető embert szemelt volna ki. Valószínűleg Ferencnek, Görgey gépkocsivezetőjének volt igaza, aki a „merényletkísérlet” résztvevői közül a legrégebben (vagyis már több napja) ismerte Lángot személyesen. Ferenc szerint Görgey valóban nem tudta, hogy Láng mire készül, aki csak volt századparancsnokának akarta bebizonyítani, hogy „igenis használható”, derék katona.⁴⁹ A Bárczy elleni merényletkísérletről azután maga a kiszemelt „áldozat” nem győzte bizonygatni, amikor különböző háborús bűnösök népbírói tárgyalásán tanúként hallgatták ki, hogy őt el akarták rabolni, hogy megszerezzék tőle a miniszterelnökségről Horthy lakosztályához vezető titkos alagút kulcsát. Horthyt úgymond „el akarták fogni” és átvenni a hatalmat. Bárczy eleinte azt állította, hogy Bakó Szálasinak akarta átjátszani a hatalmat, de aztán valószínűleg ő is rájött, hogy Bakó kevés embert gyűlölt annyira, mint Szálasit (és viszont). Ráadásul a miniszterelnökség épületébe ezek az állítólagos „puccsisták” nehezen juthattak volna be. Horthy lakosztályát is őrizték, és még ha sikerült volna Horthyt elrabolni, nagyon nem valószínű, hogy az egész akcióról mit sem tudó német megszálló hatóságok mindegyike áldásukat adták volna. Tehát az egész történetet nem tekinthetjük másnak, mint egy ügyetlenül kiagyalt mesének.

Bizonyos, hogy Horthy nagyon hamar rájött arra, hogy Bakó semmiféle puccsot sem próbált szervezni. Bakó saját népbírói tárgyalásán teljes joggal jelentette ki: „... július elseje után még két hónapig, államtitkárságomtól való felmentésemig változatlan hatáskörben teljesítettem szolgálatot, sőt augusztus elején beadott írásbeli lemondásom ellenére is visszatartott az a

Bonczos [Miklós] belügyminiszter, aki egyenesen a kormányzó kívánságára került erre a polcra. Kétségtelen, hogy ha az ellenem elterjedt híreknek a legcsekélyebb tárgyi alapjuk lett volna, július elején túl egy napig sem maradhattam volna meg változatlan ügykörrel belügyi államtitkárságomban.”⁵⁰

Visszatérve a deportálások leállítására: Horthy már június 26-án a Koronatanácson jelezte: „Legjobb szeretném azt a kegyetlen és nem a magyar természethez illő megoldást, hogy innen zsidók deportáltak, egyáltalában leállítani.” Határozottan követelte, hogy Endre Lászlótól vonják el a zsidó ügyek intézését, Bakyt pedig váltsák le államtitkári tisztéből.⁵¹ Mindannak, amit Horthy a június 26-i Koronatanácson mondott, illetve követelt, a budapesti zsidók szempontjából csak egy „eredménye” lett: bár a kormányzó az egész deportálási akció leállítását szeretne volna elérni, ettől főleg Jaross Andor belügyminiszter „igen erélyes fellépésére” elállt, és belenyugodott abba, hogy először befejezik a vidéki zsidók deportálását, és csak ez után viszik el a fővárosból is őket.⁵²

Veesenmayer július 6-án azt jelentette Ribbentropnak, hogy Budapesten a bombázások, az ellenséges röplapok és a „suttogó propaganda” mellett a pártok egymás közötti harcai is fokozzák a feszültséget. Mindebből a „bal- és jobboldali radikálisok húznak hasznot, elsősorban Szálasi, aki miatt a Vár és a kormány állandó, titkos puccsfélelmet érez.”⁵³ A Zsidó Tanács (is) buzgón terjesztette azt a rémhírt, hogy ha elviszik a fővárosból a zsidókat, Budapestet szőnyegbombázni fogják a szövetségesek. Június 27-én az amerikai 15. légi hadsereg 300 négy motoros nehézbombázója támadta Budapest teherpályaudvarait és a Ferihegyi repülőtér környékét, a másnapi mentés során 84 halottat és 223 sebesültet számoltak össze. Július 2-án újabb komoly károkat okozó bombázás sújtotta a magyar fővárost.⁵⁴

Sztójay július 6-án részletesen tájékoztatta Veesenmayert arról, hogy végül is miért állította le a deportálásokat ezen a napon a kormányzó. Elsőként Románia példáját említette, ahol „nem érvényesítettek különleges rendszabályokat az ottani zsidóság ellen, és a birodalmi kormány is tűrte, hogy a zsidókérdést ott viszonylagos nagyvonalúsággal kezeljék”.⁵⁵ Itt Sztójay arra utalt, hogy 1942 őszén Ion Antonescu marsall megtiltotta a román zsidók deportálását, amit persze német tárgyalópartnere éppolyan pontosan tudott, mint a magyar miniszterelnök vagy a kormányzó. Ám a románok zsidóvédő politikájának példája nyilvánvalóan nem zavarta sem Horthyt, sem miniszterelnökét 1944-ben addig, amíg, ismételjük, a frontról a katasztrofális német vereségek hírei meg nem érkeztek, külföldről pedig az auschwitzi jegyzőkönyvek keltette, Magyarországra nézve igen kedvezőtlen sajtóhadjárat nem bontakozott ki.

Ha csak a kassai vasútállomáson június 26-tól július 9-ig áthaladt deportáló vonatokat vesszük figyelembe: e csaknem két hét alatt 28 vonatszerelvény 77 443 zsidót vitt, döntő többségüket Auschwitz-Birkenaubába.⁵⁶ Ekkor „zsidótlanították” az V. (szegedi) és a VI. (pécsi) csendőrkerület területét, az Alföldet és Nyugat-Dunántúlt, Kaposvárt, Szombathelyet, Pécsét, a főváros környéki városokat stb.

Tőkéczi szerint csak a második világháború idején meg nem szállt országok civil (és állami alkalmazott) lakosságának volt „kötelessége és lehetősége” a deportálások megakadályozása.⁵⁷ 1944-ben Magyarországról *naponta* tudtak 2–5 szerelvényt indítani Auschwitzba. A megszállt Franciaországból 1942 nyarától, a szűkös vasúti kapacitás és a helyi hatóságok egyre csekélyebb együttműködési hajlandósága miatt csak *hetente* indult egy-egy deportáltakat szállító vonat. Philippe Pétain marsall (ellentétben Horthy kormányzóval) nem egyezett bele a francia állampolgárságú zsidók deportálásába. A francia katolikus klérus vezetői, érsekek, püspökök is határozottan tiltakoztak a zsidók üldöztetése ellen (ellentétben Serédi Jusztinián hercegprímással és a magyar katolikus püspöki kar tagjainak túlnyomó többségével). A zsidók üldöztetését Franciaországban (ellentétben Magyarországgal) a

közvélemény egyre növekvő felháborodása kísérte. A náci 77 320 francia(országi) zsidót tudtak a holokauszt idején meggyilkolni, a franciaországi zsidók 75 százaléka túlélte a holokausztot. Dánia is megszállt ország volt a második világháború idején. A dániai holokausztnak 60 áldozata volt, a dán kormány dánok ezreinek segítségével 1943 őszén 7200 dán zsidót és 700 nem zsidó rokonukat juttatta át a semleges Svédországba, a dán zsidók 99 százaléka túlélte a holokausztot.⁵⁸

Miközben alig győzik azt bizonygatni a Horthy-apologéták, hogy a kormányzó volt az egyetlen államfő, aki saját hadseregének bevetésével mentette a zsidókat, gondosan egyszer sem említik, hogy ezt egyrészt 437 ezer vidéki zsidó deportálása után tette meg, másrészt elsősorban nem a fővárosi zsidókat, hanem saját életét, hatalmát féltette az állítólagos Baky-puccstól és a bombázásoktól. Harmadrészt július végén ismét meggondolta magát, és megint engedélyezte a deportálások felújítását. Nem sokkal az augusztus 7-i kormányátalakítás után Sztójay közölte Veeseimayer budapesti német követtel, hogy a deportálásokat „8–14 napon belül” folytatni fogják. Bonczos Miklós belügyminiszter augusztus 13-án hasonló ígéretet tett Eichmann-nak.⁵⁹ Theodor Grell SS Hauptsturmführer, a budapesti német követség tanácsosa augusztus 19-én jelentette Berlinbe, hogy Bonczos tájékoztatta Eichmann: „a kormányzó hozzájárulásával, f. hó 25-én megkezdik a zsidók kitelepítését Budapest területéről... A terv szerint koncentrációs táborokba augusztus 25-én kezdődik, három táborba. A hat vonatból álló első szállítmány 20 ezer zsidóval augusztus 27-én indul, azt követően napi három vonat szállít 9000 zsidót. A koncentrációs táborokba a külön erre a célra összevont magyar csendőrség végzi.”⁶⁰

Augusztus 24-én Bonczos arról tájékoztatta Eichmann, hogy 28-án, a „kormányzó parancsára” meg kell kezdenie a budapesti zsidók „koncentrációs táborokba” öt nagy táborba, amelyek a főváros területén kívül létesítendő; „anélkül, hogy e táborokból az elszállítás birodalmi területre tervbe lenne véve”.⁶¹ Eichmann ekkor értette meg, hogy Horthy mégsem járul hozzá a fővárosi zsidók deportálásához, és kérte az RSHA berlini központjától, „hogy miután itt feleslegessé vált, különítményével együtt rendeljék vissza”.⁶² Horthy újabb, a deportálásokat immáron másodsorú leállító döntésének ismét külpolitikai, hadászati okai voltak: augusztus 23-án a Mihály királyhoz hű erők puccsal megdöntötték Antonescu marsall uralmát, Románia átállt az antifasiszta koalíció oldalára, összeomlott a déli front. Horthy, kihasználva a kedvező alkalmat, lemondatta a Sztójay-kormányt, és augusztus 29-én Lakatos Gézárt bízta meg az új kormány megalakításával.

A Horthy-apologéták egyik kedvenc érve, hogy a kormányzó nem volt, nem is lehetett háborús és/vagy népellenes bűnös, mert hiszen a világháború után a háborús bűnöket vizsgáló bíróságok nem ítélték el, nem is vádolták semmivel.⁶³ Valószínűleg nem tudják az így érvelők, hogy Horthy bíróság elé állítását maga Sztalin generalisszimusz akadályozta meg, a kormányzó idős korára, magyarországi népszerűségére, kiugrási kísérletére stb. hivatkozva. Ha a bolsevik pártvezér nem akadályozza meg, a korabeli magyar és jugoszláv politikai elit habozás nélkül népbíróság elé állította volna a kormányzót. Szakály Sándor ugyan sok mindenért felelősnek tartja Horthyt, de bűnösnek nem, mert szerinte a kormányzó mindenkor a korabeli magyar törvényeknek megfelelően cselekedett.⁶⁴ Hitler teljesen szabályos, legális körülmények között került hatalomra, és a Reichstag segítségével számolta fel a weimari demokráciát. Ha csak Magyarországnál és 1944-nél maradunk, egyetlen jogfosztó törvény sem írta elő az izraelita vallású vagy az 1939. IV. és az 1941. XV. tc. értelmében zsidónak minősített állampolgárok totális jogfosztását, kirablását, zsidók százezreinek haláltáborba deportálásáról pedig hivatalosan, írásban még szerződést, megállapodást sem kötött Németország és Magyarország. Horthy Miklós kormányzó háborús és népellenes bűnösök cinkosa, majd ellenfele volt. Szobrot egy antifasiszta, demokratikus hagyományaira büszke országban nem kaphatna, aki róla közterületet akar elnevezni, nem csak zsidó áldozatainak emlékét gyalázza meg.

Jegyzetek

- 1 A konferencián elhangzott előadás szerkesztett, jelentős mértékben bővített változata.
- 2 Karsai László: Érvék a Teleki-szobor mellett. *Élet és Irodalom*, 2004. március 12., 4–5.
- 3 Neményi Péter: Nem könnyű féleszű félzsidónak lenni. 2012. május 23. <http://kuruc.info/r/7/96462/> 2012. május 23. (letöltés időpontja: 2012. június 1.)
- 4 *Wikipédia* Koszorús Ferencről szóló szócikke. http://hu.wikipedia.org/wiki/Koszor%C3%BAs_Ferenc (letöltés időpontja: 2012. június 4.)
- 5 Erről részletesen lásd: Frojimovics, Kinga: *I Have Been a Stranger in a Strange Land. The Hungarian State and Jewish Refugees in Hungary, 1933-1945*. Yad Vashem, Jerusalem, 2007., 44-57.
- 6 Takács Veronika: Horthy-kultusz helyett nemzeti reneszánsz. Interjú Kosaras Péter Ákossal. *Barikád*, 2012. május 31., 19-20. idézett rész: 20.
- 7 A magyar holokauszt történetéről lásd: Braham, R. L.: *A népirtás politikája. A Holocaust Magyarországon. I-II. k.* Ford. Zala Tamás, Berényi Gábor, Sz. Kiss Csaba, Garai Attila, Seres Iván, Hernádi Miklós. Belvárosi K., Bp., 1997.
- 8 www.jobbi.hu/rovatok/bethlen_gabor_program 2007. április 2. (letöltés időpontja: 2012. június 6.)
- 9 www.gondola.hu/.../76087_ltt_az_Alaptorveny_vegleges_szovege 2011. április 20. (letöltés időpontja: 2012. június 6.)
- 10 Neményi, i. m. (letöltés időpontja: 2012. június 1.)
- 11 Tőkéczi László: Egy öreg katona – nem neki való helyzetben. *Heti Válasz*, 2009. december 17., 72-73.
- 12 Romsics Ignác és Tőkéczi László vitája a Horthy-korszakról. *Heti Válasz*, 2012. május 31., 15-16.
- 13 Budapest Főváros Levéltára-XXV-1-a-népbírósi i.-293/1946. A Szálasi-per i. 8025., Edmund Veessenmayer kihallgatása, 1945. november 7.
- 14 A Sztójay-kormány megalakulásáról részletesen lásd: Karsai László-Molnár Judit szerk.: *A magyar Quisling-kormány. Sztójay Döme és társai a népbírósi elött*. 1956-os Kht, Bp, 2005, 60-66.
- 15 Edmund Veessenmayer távirata Joachim von Ribbentrop külügyminiszternek, 1944. március 20. in: Ránki György-Pamlényi Ervin-Tilkovszky Loránt-Juhász Gyula szerk.: *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933-1944*. Kossuth K., Bp., 1968, 787-788. továbbiakban: *Wilhelmstrasse*.

16 *Magyarság*, 1944. június 24., 1.

17 Kovács Tamás: Horthy Miklós és a zsidók. *Magyar Hírlap*, 2012. február 10., 12.

18 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (továbbiakban: ÁBTL) V-104.061-Jaross Andor 1945. október 6-i feljegyzése.

19 Magyar Országos Levéltár (továbbiakban: MOL) K27 (minisztertanácsi jegyzőkönyvek) 1944. március 29.

20 A *Magyar Hírlapban* rendszeresen publikáló „történész” csak névrokona a Magyar Országos Levéltárban dolgozó fiatal történésznek. Utóbbi, bár szélsőjobbos névrokonát többször kérte, hogy mivel évekkel később kezdett publikálni, ráadásul azonos történelmi időszakról, legalább egy betűvel különböztesse meg magát tőle, erre a *Magyar Hírlapos* „történész” nem mutat hajlandóságot.

21 Kovács, i. m.

22 Karsai László-Molnár Judit szerk.: *Az Endre-Baky-Jaross per*, Cserépfalvi K., Bp., 1993, 105. (1945. december 19-i tárgyalási nap). Ferenczy László csendőrezredes a népügyészségen 1946. február 2-án tett vallomásában azt állította, hogy amikor a kormányzó őt fogadta, neki azt mondta, hogy: „... a kulturális és gazdasági szempontból hasznos zsidókra vigyázni kell, hogy itt maradjanak, a kis zsidók nem érdeklik – és amint szó szerint mondta – ’nem bánom, vigyék őket’”. ÁBTL V-79.348. Ferenczy László vizsgálati i.

23 Kovács, i. m.

24 Tökéczki László: Elavult gondolkodás. *Magyar Nemzet*, 2000. január 14., 7.

25 *Magyar Nemzet*, 2006. december 4., 8.

26 Karsai Elek szerk.: *Vádirat a náciizmus ellen. Dokumentumok a magyarországi zsidóüldözés történetéhez*. MIOK, Bp, 1967, 3. k. 186. (továbbiakban: *Vádirat*, 3.)

27 Dr. Horváth László: Válasz Karsai Lászlónak. *Havi Magyar Fórum*, 2007/4. sz., 9-11. Idézett rész: 10.

28 Neményi, i. m. (letöltés időpontja: 2012. június 1.)

29 *Heti Válasz*, 2012. május 31., 15. Ugyanezt a gondolatot Horváth László már 2007-ben kifejtette, ám szerinte a szövetségesek azért nem bombázták az Auschwitzba és más haláltáborokba vezető vasútvonalakat, mert ezt a nemzetközi zsidó szervezetek nem kérték. *Havi Magyar Fórum*, 2007/4. sz., 10.

30 Vigh Károly: Miért meri mondani? *Népszabadság*, 2004. október 22., 14., valamint ugyanő: Koszorús Ferenc, a budapesti zsidóság megmentője. *Magyar Nemzet Online*, 2003. november 11. (letöltés: 2012. június 8.) „miután július 7-én hivatalosan is tudomást szerzett a deportálásról, azt azonnal leállította, megpecsételve saját sorsát.” írja Neményi, i. m. (letöltés időpontja: 2012. június 1.)

31 MOL-K64-Külügyminisztérium politikai osztályának rezervált i.-1942-41-437. Ottlik György jelentése Kállay Miklósnak. Idézi: *Vádirat* 3, 64.

32 Gosztonyi Péter: Miről tudott Horthy. *Élet és Irodalom*, 1998. május 1., 4.

33 Edelsheim Gyulai Ilona: *Becsület és kötelesség* 1. 1918-1944. Európa K., Budapest, 2001, 263-264.

34 MOL-K814 (nyilas iratok a washingtoni National Archivesból)-Mf-X-7076-16.718-471. Szálasi Ferenc válasza a Hűség Házában rendezett tájékoztató értekezleten feltett kérdésre, 1944. július 7.

35 Kovács Zoltán András: Ládai Istvánnak, a Szálasi-kormány belügyminisztériumi államtitkárának fogságban írott feljegyzései.
Epa.oszk.hu/01500/01500/00006/pdf/13/Kovacs/pdf. (letöltés időpontja: 2012. július 6., idézett rész: 328-329.)

36 „Aki ismeri Baky és politikai társainak, és a nyilasoknak az akkori viszonyait az ilyenre nem is gondolhatott.”– jegyezte meg Ládai. Uo. 335.

37 ÁBTL-V-79.348. Ferenczy László vizsgálati iratai. Kihallgatása a PRO-n 1945. november 9.

38 Uo. Ferenczy kihallgatása a népügyészségen, 1946. február 2.

39 Uo. Ferenczy kihallgatása a népbíróság előtt, 1946. április 1.

40 Braham, i. m. 838.

41 Lévai Jenő: *Zsidósors Magyarországon*. Budapest, Magyar Téka, 1948, 227.

42 ÁBTL-V-93.259-Jeszenszky Antal vizsgálati iratai.

43 ÁBTL, Uo. A PRO összefoglaló jelentése a Láng-féle ügyről, 1944. július 7., 227-238. idézett rész: 230.

44 Uo. 245.

45 Uo. 129-130.

46 Uo. 124-126.

47 Uo. 153-155.

48 Uo. 160.

49 Uo. 130.

50 *Az Endre-Baky-Jaross per*, 454. Baky László beszéde az utolsó szó jogán, 1946. január 3.

51 *Vádirat* 3, 4, 5.

52 *Wilhelmstrasse*, 872. Edmund Veessenmayer birodalmi megbízott jelentése Joachim von Ribbentrop külügyminiszternek, 1944. június 30.

53 *Vádirat* 3, 82.

54 Schieber József: Légiháború Magyarországon. *Múlt-kor* történelmi portál, 2005. március 8.

(letöltés időpontja: 2012. július 6.)

55 *Wilhelmstrasse*, 873. Edmund Veessenmayer birodalmi megbízott jelentése Joachim von Ribbentrop külügyminiszternek, 1944. július 6.

56 Braham, i. m. 1358-1359. A kassai vasúti csomópont parancsnokának napi feljegyzései.

57 *Magyar Nemzet*, 2007. január 3.

58 A franciaországi holokausztról magyarul lásd: Karsai László: *Holokauszt*. Pannonica K., Budapest, 2001, 136-148. A dániai holokausztról uo. 131-136.

59 Braham, i. m. 871.

60 *Wilhelmstrasse*, 897-898.

61 *Wilhelmstrasse*, 898.

62 Uo.

63 Legutóbb ezt fejtegette például Sas Zoltán, Gyömrő város önkormányzatának jobbkios képviselője, aki 2011 szeptemberében az önkormányzat ülése elé terjesztette javaslatát a helyi Szabadság tér visszanevezéséről Horthy Miklós térre. *Barikád*, 2012. május 17., 15. Takács Veronika interjúja. A riportban megszólalt Mezey Attila polgármester is, aki szerint Romsics Ignác május 9-i gyömrői előadásában semmi „olyanról nem esett szó, ami azt indokolná, hogy Horthy Miklósról ne lehetne közterületet elnevezni.” Lehetséges, hogy a polgármester nem akarta meghallani és/vagy megérteni az előadás azon részeit, ahol a történész akadémikus Horthy felelősségéről beszélt a fehérterrorban, az elmaradt földreformban, a zsidótörvényekben, a világháborúba való belépésünkben, a deportálásokban stb.

64 Stefka István: Címkezés nélkül. Interjú Szakály Sándor történésszel. *Magyar Nemzet*, 2001. január 27., 36.

Tetszik

6 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Végel László: Horthy bevonul (Fragmentumok a Neoplanta avagy az Ígéret Földje című készülő regényből)** A németek azt suttozták: napok kérdése, és megérkezik a...
2. **Vásárhelyi Mária: Szeretjük-e Horthy Miklóst?** Turbucz Dávid, a kiváló Horthy-monográfia szerzője tavasszal saját blogján közvélemény-kutatást...
3. **Révész Sándor: Horthy Miklós botja** Hogyan sikerült ennyire megosztó személyiségről ennyire nem megosztó könyvet írni?...
4. **Csepeli György: Mi, „Horthy Miklós”** Horthy Miklós már nem vezet többé, de egykor volt vezető...
5. **Kerék-Bárczy Szabolcs: A Horthy-rendszer és az orbáni hatalom** Az Orbán-kormány elmúlt két éves ténykedése során számos jelét adta annak,...

Cimkék: **Karsai László**